

Жукова О.А., старший викладач

кафедри економіки та менеджменту,

Вінницький інститут Університету «Україна»;

Гончарук А.В., магістрант 2-го року підготовки,

спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,

Вінницький інститут Університету «Україна»

ЩОДО ОЦІНКИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ БАНКУ

ASSESSMENTS OF CAPITAL MANAGEMENT OF THE BANK

Анотація. В статті висвітлено теоретичні та практичні підходи до оцінки управління банківським капіталом. Проаналізовано склад та структуру банківського капіталу на прикладі АБ «Укргазбанк». Дано оцінку достатності капіталу згідно з вимогами Базельської Угоди. Проведено аналіз економічних нормативів капіталу визначених НБУ в динаміці за останні 5 років. Зроблено висновки щодо важливості аналізу управління капіталом у банківській діяльності.

Ключові слова: капітал банку, управління капіталом, фінансовий аналіз, методи аналізу капіталу банку, показники достатності капіталу.

Abstract. The article covers theoretical and practical approaches to the assessment of the management of banking capital. The composition and structure of bank capital on the example of JSB «Ukrgasbank» are analyzed. The assessment of capital adequacy in accordance with the requirements of the Basel Accord is given. An analysis of the economic norms of the capital determined by the NBU in the dynamics over the past 5 years has been carried out. Conclusions are made on the importance of the analysis of capital management in banking.

Keywords: bank capital, capital management, financial analysis, bank capital analysis methods, capital adequacy ratios.

Постановка проблеми. Банківські установи є важливою ланкою фінансової системи країни. Їх функціонування в умовах економічних криз, політичної нестабільності, війни вимагає глибокого розуміння процесу управління капіталом банківської установи. Одним з інструментів фінансового менеджменту капіталу банку є фінансовий аналіз.

Метою фінансового аналізу управління капіталом комерційного банку є можливість отримати комплексний висновок про фактори та резерви ефективного управління та є основою обґрунтування напрямків підвищення прибутковості та ефективності установи. При проведенні аналізу отримані показники доцільно порівнювати з показниками інших банків на тому самому ринку, з показниками банку у динаміці та нормативами встановленими НБУ. Актуальності вивчення даної теми додає й той факт, що в умовах сучасної економіки банківські установи ризикують

недотриманням нормативного розміру власного капіталу, що може спричинити недовіру клієнтів до банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі управління капіталом комерційного банку приділено чимало уваги серед зарубіжних і вітчизняних економістів та фахівців у галузі банківської справи, серед яких Алексеєнко М.Д., Бланк І.О., Пересада А.А., Раєвська Т.О., Примостка Л.О., Савлук М.І., Шелудько В.М., Маршалл А., Роуз П., Семюельсон П. та ін.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є вивчення та практичне застосування методик аналізу та оцінки управління капіталом банку для забезпечення стабільного й динамічного функціонування установи.

Об'єктом дослідження виступає процес управління капіталом банківської установи. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів управління капіталом банку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Величина та структура банківського капіталу є основою фінансової стійкості банку. Кількісна та якісна структура фінансових ресурсів впливає на ефективність діяльності банку, в тому числі і його фінансову стійкість. Оперативне управління капіталом банку, розробка стратегії розвитку не можливе без використання різноманітних методів економічного аналізу.

Основними методами аналізу банківського капіталу є метод порівняння, групування, використання абсолютних і відносних показників, а також графічний і табличний методи. Метод порівняння – дає змогу визначити рівень і причини відхилень за різними статтями капіталу банку. Можна виділити такі найтипівіші ситуації, коли використовується порівняння:

- вивчення структури капіталу банку у фактичному періоді та порівняння з даними попередніх періодів;
- зіставлення фактичних показників із нормативними, що дає змогу проконтролювати дотримання банком різних нормативів, установлених НБУ;
- порівняння фактичних показників із показниками минулих років (звітних періодів) для визначення тенденцій розвитку банку;
- зіставлення показників банку, що аналізуються, з показниками інших банків-конкурентів для визначення позицій банку на фінансовому ринку за розміром капіталу та ефективністю його використання;
- зіставлення різних варіантів управлінських рішень із метою вибору оптимальної структури капіталу банку;
- зіставлення результатів до і після впровадження якогось нововведення.

Стан капіталу банку (як і будь-якої установи або фірми) характеризується його розміром, структурою (відносними частками його складових) і темпами зростання як капіталу в цілому, так і окремих його складових. Розглянемо склад та структуру АБ «Укргазбанк» у 2016-2018 рр. (табл. 1).

Аналізуючи склад та структуру капіталу АБ «Укргазбанк» можна сказати що найбільша питома вага належить зобов'язанням. Загальна сума зобов'язань, за період

що аналізується, зросла з 37262694 тис. грн. до 63587914 тис. грн. або в 1,7 рази. Але їх відносна частка у загальному обсязі капіталу зросла з 89,67% до 91,87%. Власний капітал банку також має позитивну динаміку у вартісному вимірі і зріс з 4292646 тис. грн. (на 01.01.2016 р.) до 5625313 тис. грн. (на 01.01.2018 р.) або у 1,3 рази. При зростанні загальної суми власного капіталу його частка зменшилась з 10,33% до 8,13% (рис. 1).

Таблиця 1

Склад и структура капіталу АБ «Укргазбанк» у 2016-2018 рр.

Пасив	01.01.2016		01.01.2017		01.01.2018	
	тис. грн.	частка, %	тис. грн.	частка, %	тис. грн.	частка, %
Зобов'язання:						
Кошти Національного банку України	4284258	10,31	574997	1,07	414104	0,60
Кошти кредитних установ	4991323	12,01	1105700	2,05	1946930	2,81
Похідні фінансові зобов'язання	37898	0,09	16300	0,03	3775	0,01
Кошти клієнтів	27510140	66,20	46180966	85,67	60646118	87,62
Резерви під гарантії та зобов'язання	2461	0,01	60504	0,11	209392	0,30
Інші зобов'язання	436614	1,05	669560	1,24	367595	0,53
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	37262694	89,67	48608027	90,17	63587914	91,87
Власний капітал:						
Статутний капітал	13837000	33,30	13837000	25,67	13837000	19,99
Набуті права власності на акції	(518439)	-1,25	(518439)	-0,96	(518439)	-0,75
Результат від операцій з акціонерами	(1102304)	-2,65	(1102304)	-2,04	(1102304)	-1,59
Додатковий сплачений капітал	135942	0,33	135942	0,25	135942	0,20
Інші резерви	(122850)	-0,30	593415	1,10	278424	0,40
Накопичений дефіцит (-)	(7936703)	-19,10	(7647708)	-14,19	(7005310)	-10,12
ВСЬОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	4292646	10,33	5297906	9,83	5625313	8,13
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	41555340	100,00	53905933	100,00	69213227	100,00

У складі зобов'язань, протягом трьох років що аналізуються, найбільша частка належить коштам клієнтів, яка становить 73,83% у 2016 році і зростає до 95,37% у 2018 році до загальної суми зобов'язань. По відношенню до загальної суми капіталу їх частка становить 66,20% та 87,92% відповідно. В грошовому вимірі кошти клієнтів також зростають з 27510140 тис. грн. у 2016 році до 60646118 тис. грн. у 2018 році або у 2,2 рази.

На початок періоду що аналізується у структурі зобов'язань значне місце належало коштам Національного банку України (11,50%) та коштам кредитних установ (13,39%). Ситуація значно змінюється у 2017 та 2018 роках і частка коштів НБУ скорочується до 1,18 у 2017 та 0,65% у 2018 році, а кошти кредитних установ до 2,27% та 3,06% відповідно. Зменшення даних статей зобов'язань відбувається і у

грошовому вимірі.

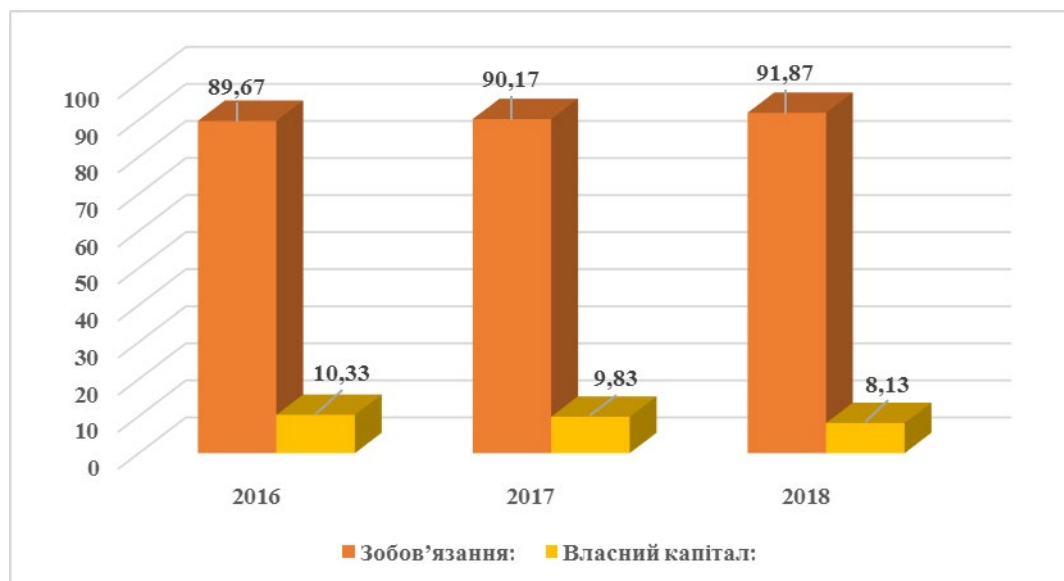

Рис. 1. Структура капіталу АБ «Укргазбанк» у 2016-2018 роках

Інші статті що входять до складу зобов'язань не мають впливу на зміну даної групи та капіталу банку загалом, тому що їх сукупна частка коливається в межах 1%.

Найбільшу частку в сумі власного капіталу комерційного банку становить статутний капітал. Показник статутного капіталу – один з основних показників розвитку банку. По відношенню до загальної суми капіталу його частка на 01.01.2016 року становила 33,3%, а на 01.01.2018 року знизилась до 19,9%. У грошовому вимірі статутний капітал залишався не змінним і становив 13837000 тис. грн.

Також позитивний вплив на розмір власного капіталу банку спричиняє стаття балансу «Додатковий сплачений капітал». Його сума у періоді що аналізується є сталою і становить 135942 тис. грн., а частка у структурі капіталу становить 0,33% у 2016 році та 0,20% у 2018 році.

Інші статті що входять до складу власного капіталу мають негативний вплив на загальний розмір як власного капіталу так і загальної суми капіталу АБ «Укргазбанк». Найбільший негативний вплив має непокритий збиток, який у звіті про фінансовий стан банку відображається як накопичений дефіцит. За період що аналізується дефіцит скоротився з 7936703 тис. грн. до 7005310 тис. грн., його питома вага з 19,1% до 10,12%. Така динаміка є позитивною в діяльності АБ «Укргазбанк».

В цілому АБ «Укргазбанк» постійно нарощував свій капітал – створював міцну базу для розширення обсягів послуг, що надаються, та які в майбутньому будуть надаватися.

Важливе значення для здійснення діяльності банку має обґрунтована оцінка достатності капіталу. Банку необхідно мати достатній капітал для забезпечення обсягу і характеру своїх комерційних договорів (угод). Інакше кажучи, достатність капіталу забезпечує надійність банку, а отже і віру в нього вкладників, кредиторів і

клієнтів.

Достатність банківського капіталу – це здатність банку захистити інтереси своїх кредиторів та власників від незапланованих збитків, розмір яких залежить від обсягу ризиків, що виникають у результаті виконання банком активних операцій.

Політика Банку передбачає підтримку сталого рівня власного капіталу з метою забезпечення належної довіри з боку інвесторів, кредиторів та інших учасників ринку, а також сталого розвитку бізнесу в майбутньому. При цьому враховується і вплив рівня капіталу на прибутки акціонерів, у зв'язку з чим Банк визнає необхідність балансу між підвищенням прибутковості, що є можливим в результаті підвищення співвідношення запозиченого та власного капіталу, і перевагами та стабільністю, які забезпечуються за рахунок стійкості фінансової позиції.

Національний банк України як головний регулюючий орган встановлює вимоги до розміру капіталу Банку в цілому та здійснює моніторинг виконання цих вимог на основі звітності за національними стандартами. Банк та його окремі операції знаходяться під безпосереднім наглядом з боку національних регулюючих органів. Згідно з існуючими вимогами до рівня капіталу, встановленими НБУ, банки повинні підтримувати показник співвідношення капіталу та активів, зважених на ризик («показник адекватності капіталу за українськими нормативними вимогами»), вище певного встановленого мінімального показника.

Станом на 31 грудня 2015 до 2017 років АБ «Укргазбанк» дотримується зазначеного мінімального рівня понад 10%. Розглянемо динаміку показників достатності капіталу АБ «Укргазбанк» (табл. 2). Інформаційним для проведення аналізу є річна фінансова звітність банку за 2015-2017 рр..

Таблиця 2

Склад позиції АБ «Укргазбанк» по капіталу, розрахованої згідно з вимогами Базельської Угоди, станом на 31 грудня 2015-2017 років

Показник	31 грудня 2015 року	31 грудня 2016 року	31 грудня 2017 року	Відхилення 2017 року від	
				2015 року	2016 року
Капітал першого рівня	5517800	5806795	6449193	931393	642398
Капітал другого рівня	(1225154)	(508889)	(823880)	401274	-314991
Всього капітал	4292646	5297906	5625313	1332667	327407
Активи зважені за ризиком	19117174	34674864	45173595	26056421	10498731
Показник достатності капіталу першого рівня	28,86	16,75	14,28	-14,58	-2,47
Сукупний показник достатності капіталу	22,45	15,28	12,45	-10	-2,83

Виходячи з даних таблиці 2 бачимо, що основний капітал (капітал першого рівня) знаходиться вище значення визначеного законодавством і за період що аналізується зростає на 931393 тис. грн. або з 5517800 тис. грн. до 6449193 тис. грн.. Найбільше зростання відбулося в період з 31 грудня 2016 року по 31 грудня 2017 року і становило 642398 тис. грн.. Нарощення капіталу першого рівня свідчить про поступову стабілізацію фінансового стану банку.

Капітал другого рівня (Додатковий капітал) включає субординовані боргові зобов'язання; загальні резерви на покриття збитків за кредитами та орендою; безстрокові, довгострокові та конвертовані привілейовані акції, які дають право на накопичення дивідендів; резерви переоцінювання основних засобів, коли вони можуть бути оцінені за вищою вартістю і різниця зараховується до капіталу. Додатковий капітал є менш постійною частиною капіталу банку, вартість якої може змінюватися. За період дослідження, з 2016 по 2018 рік, розмір даного капіталу зменшився на 401274 тис. грн..

Сукупний капітал визначається як сума основного і додаткового капіталу за мінусом відрахувань, на 31 грудня 2017 року сукупний капітал становить 5625313 тис. грн., що на 1332667 тис. більше ніж у 2015 і на 327407 тис. грн. більше ніж у 2016 роках.

Міжнародні стандарти достатності капіталу вимагають додержання мінімально допустимих нормативів основного капіталу $N1 \geq 4\%$ та сукупного капіталу $N2 \geq 8\%$. При визначенні даних коефіцієнтів враховують зміни активів зважених за ризиком (рис. 2).

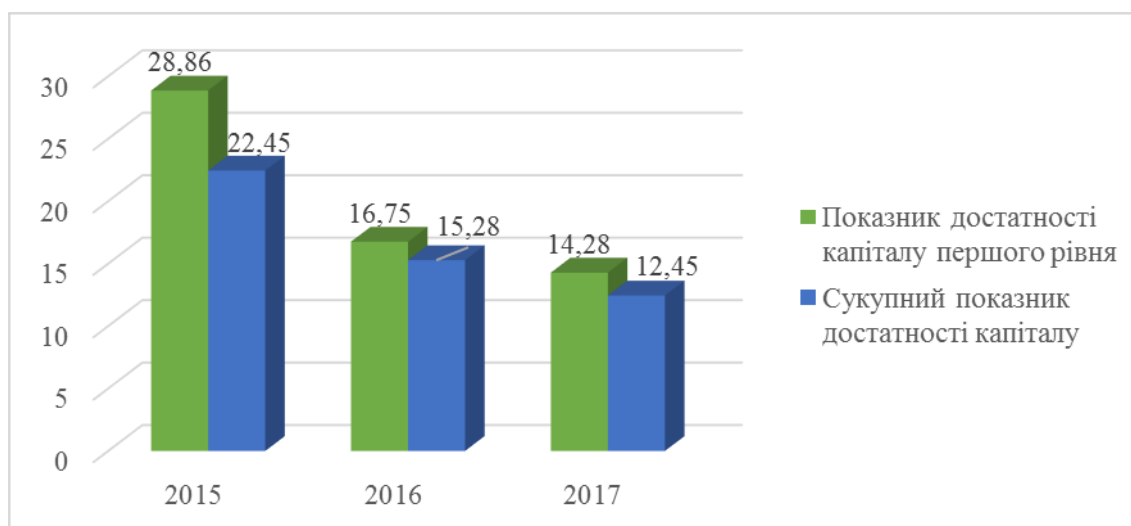

Рис. 2. Діаграма рівня достатності капіталу АБ «УкрГазбанк» за 2015-2017 роки

Розраховані показники характеризують здатність капіталу АБ «УкрГазбанк» нейтралізувати втрати через неплатоспроможність позичальників, значення коефіцієнтів вище нормативів, але динаміка до їх зниження.

Отже, АБ «УкрГазбанк» дотримувався показника достатності капіталу, розрахованого згідно з положеннями Базельської угоди в продовж 2015-2017 років.

Для більш повного аналізу управління капіталом необхідно проаналізувати економічні нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу – $N1$ (500 млн. грн.); достатності (адекватності) регулятивного капіталу – $N2$ (не менше 10%).

Результати порівняння фактичних рівнів нормативів капіталу АБ «УкрГазбанк» з їх нормативним значенням наводяться у табл. 3.

Динаміка економічних нормативів АБ «Укргазбанк» за 2014-2018 роки

Норматив		31.12.14	31.12.15	31.12.16	31.12.17	31.12.18
Н1	Регулятивний капітал (млн. грн.)	1371698	4292646	5297906	5625313	5728036
Н2	Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (не менше 10%)	9,66	22,45	15,28	12,45	12,07

Дані табл. 3 свідчать, що протягом 2014-2018 рр. показники АБ «Укргазбанк» були вищими значень нормативів капіталу, встановлених Національним банком України. Крім того, протягом аналізованого періоду банк мав достатньо капіталу для проведення активних операцій з урахуванням ризиків.

АБ «Укргазбанк» у своїй діяльності щодо управління капіталом керується усіма нормативними актами Національного банку України та Методикою «Визначення достатності капіталу» з урахування ризиків.

Висвітлення інформації про діяльність та ефективність управління капіталом керівництво банку провадить через обов'язкові офіційні звіти органам нагляду та його публікації в українських мас-медіа, через Веб-сайт в Інтернеті, доступний широкому загалу.

Висновки. Отже, головною метою політики банку щодо управління капіталом є забезпечення стабільної діяльності банку, формування регулятивного капіталу відповідно до вимог Національного банку України, визначення адекватного розміру капіталу з урахуванням ризиків, дотримання нормативів капіталу, а відповідно необхідно постійно проводити комплексний аналіз управління капіталом банку. Саме такий інструмент як аналіз може вчасно виявити недоліки та забезпечити контроль за збалансованістю між власним капіталом та додатковими фінансовими ресурсами.

Список використаних джерел

1. Гайдаржійська О.М., Щепіна Т.Г., Отрошко В.П. Практичні основи аналізу та оцінки капіталу банку. *Молодий вчений*. 2017. №7 (47). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/7/93.pdf>
2. Офіційний сайт АБ «Укргазбанк». URL: https://www.ukrgasbank.com/about/fin_results/
3. Полещук І.Ф., Овчарук Н.А., Кондратишина І.А. Методи аналізу діяльності комерційних банків. *Банки і банківська система. Економічні науки*. 2010. №12. URL: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/Economics/65426.doc.htm
4. Ткаченко М.І., Жукова О.А., Гончарук А.В. Управління капіталом як складова фінансового менеджменту банку. *Подільський науковий вісник*. 2018. №4. С. 111-116. URL: http://pnv.in.ua/images/Magazine/2018_4.pdf
5. Швед В.В. Банківське регулювання та нагляд. Сутність та значення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія – економічні науки*. Херсон, 2015. №11. С. 124-128.
6. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник. К.: Знання, 2015. 535 с.